

DEL LIBRO AL PLANO: LA CREACIÓN DEL PLANO DE ALCOY DE 1669

FROM BOOK TO MAP: CREATING ALCOY'S 1669 MAP

Álvaro Verdú Candela

alvaroverdu2007@gmail.com

RESUMEN:

El «Llibre de la Peita» es un documento perteneciente al Archivo Municipal de Alcoy, escrito entre 1669 y 1783 con el fin de recaudar impuestos a la propiedad. El nivel de detalle de los registros que recoge nos permite reconstruir un plano aproximado de la villa de Alcoy en 1669, a pesar de que tres de los cuatro libros que lo formaban se han perdido. Siguiendo el parcelario histórico y los conocimientos actuales sobre la evolución urbana de la ciudad, se han podido localizar la mayoría de las propiedades urbanas de la época, revelando aspectos urbanísticos e históricos hasta ahora inéditos. En este artículo se repasarán aquellos detalles más relevantes de la morfología urbana del Alcoy del siglo XVII, así como el proceso que se ha seguido para la reconstrucción del plano a partir de la transcripción del «Llibre de la Peita».

PALABRAS CLAVE:

Alcoy, Cartografía, Evolución urbana, Siglo XVII, Urbanismo.

ABSTRACT:

The "Llibre de la Peita" is a document located in Alcoy's archive, written between 1669 and 1783 and used to collect taxes on properties. Due to the high detail of the notes found in this book, we are able to create an approximate map of Alcoy in the year 1669, even though three out of the four books which composed it have been lost. Using historical urban plots and current knowledge about the city's urban evolution, most of urban's properties have been located, revealing new aspects about Alcoy's history and urbanism. In this article, we will feature some of the most relevant discoveries and details regarding Alcoy's urban morphology in the XVII century, as well as the process that lead to the creation of the map from the Llibre de la Peita's transcription.

KEYWORDS:

Alcoy, Cartography, Urban Evolution, XVII Century, Urbanism.

SUMARIO:

1. El "Llibre de la Peita"	pàg. 13
2. Metodologia per a la reconstrucció	pàg. 14
3. Descobriments rellevants	pàg. 15
a. La Vila	
b. El Raval Vell	
c. El Raval Nou	
d. Els forns i les fonts de la vila	
4. Conclusions	pàg. 19
5. Bibliografia	pàg. 19

1. EL LLIBRE DE LA PEITA

El “Llibre de la Peita” –o en el seu títol original, *Llibre cappable de les peites de la vila d’Alcoi*– és un document que podem trobar en l’Arxiu Municipal d’Alcoi, en el qual estan anotades i valorades totes les propietats de la vila entre 1669 i 1783, amb el fi de cobrar el tribut de la *peita*, com una mena d’impost a la propietat. Se sap que en total estava conformat per quatre llibres, ordenats alfabèticament per cognoms, però només s’ha conservat el tercer d’ells –cognoms entre la *g* i la *p*–. El llibre es va fer accessible al públic general amb l’edició de la transcripció feta per Josep Lluís Santonja l’any 2015 (Santonja Cardona, 2015), en la qual es fa una introducció de caràcter històric als llibres de peita, i en concret, al cas del d’Alcoi. No és l’objectiu d’aquest article investigar sobre el document en si, sinó que tractarem una interessant anàlisi que es pot realitzar amb la informació que ens aporta.

Degut a la importància de recaptar correctament l’impost de la peita, el treball per a confeccionar els llibres devia ser exhaustiu, cobrint les propietats de tots els veïns de la Vila, tot i que no estigueren presents en el moment. A més, el nivell de detall de les descripcions ajuda a identificar perfectament de quina propietat es tracta. Tot això ens permet, tot i faltar tres dels quatre llibres, reconstruir amb suficient detall el que seria el plànol de la Vila d’Alcoi en els anys en què va estar vigent el Llibre de la Peita. Per a aquest treball, només s’han tingut en compte les

entrades corresponents a propietats en el nucli urbà, tot i que una gran part del llibre correspon a terrenys rurals i masies, més complicades d’ubicar.

Fig. 1: Fig.1 Plànol complet de la vila d’Alcoi en 1669. **Disseny:** Elaboració pròpia.

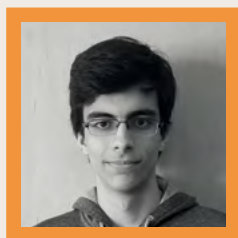
Es pot descarregar la versió completa del plànol, en format PDF i amb major grandària a l’enllaç:

<http://shorturl.at/IKNWZ>

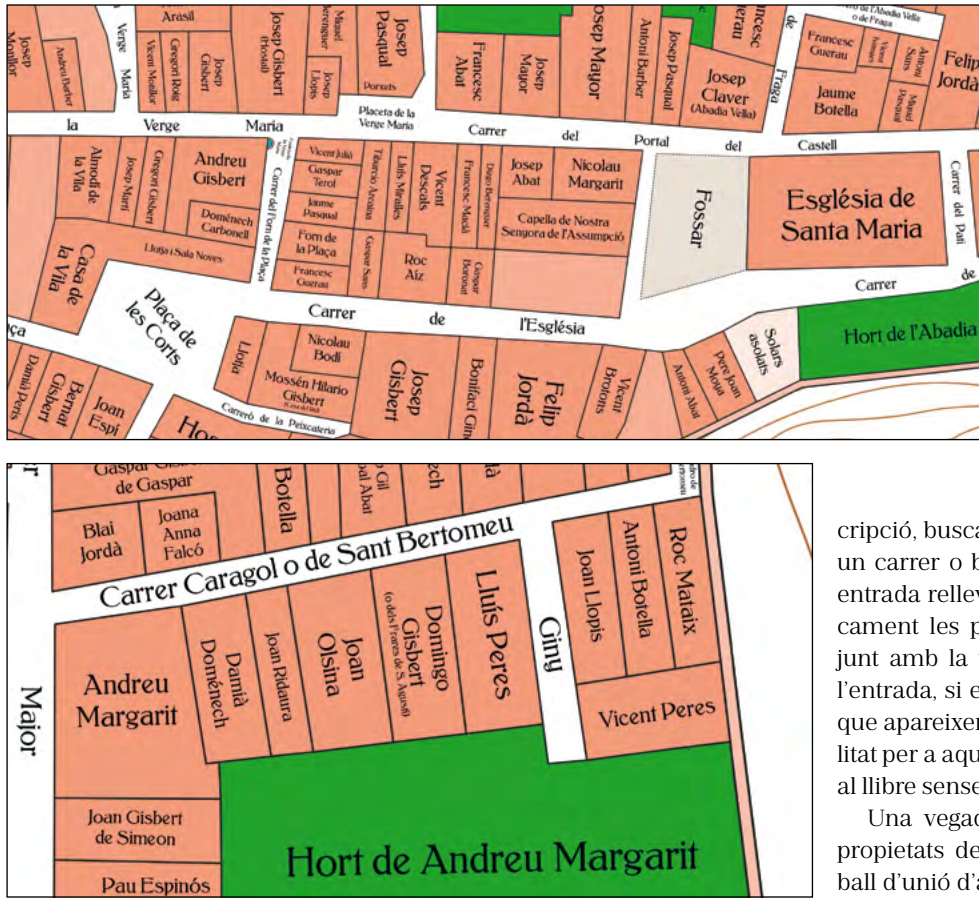
També pot escanejar el següent codi QR amb el seu telèfon mòbil:

Nota biogràfica:

Álvaro Verdú Candela (València, 1999) completa la seua formació especialitzada a la UPV d’Enginyeria Geomàtica i Topografia. Des de l’any 2013 ha treballat de forma autònoma en temes relacionats amb la cartografia històrica i la fotografia antiga de la ciutat d’Alcoi. Va publicar el vídeo *Alcoi en fotos: Passat i Present* als 15 anys, i dos anys després, va crear la web www.alcoivenfotos.es. És membre del Centre Alcoià d’Estudis Històrics i Arqueològics, on va col·laborar l’any passat fent una ruta urbana. També és soci de l’associació Lligat Històric Industrial d’Alcoi, amb qui col·labora en el contingut de la futura web. En l’actualitat, està preparant el Treball de Fi de Grau sobre la cartografia històrica d’Alcoi.

rem a continuació. També és d'utilitat conèixer la cadena d'herències, tant abans de la data de l'entrada, com posteriorment quan es fan anotacions per actualitzar els propietaris.

METODOLOGIA PER A LA RECONSTRUCCIÓ

El procés per a aconseguir encaixar el trencaclosques que és aquest llibre comença amb una llegida de la transcripció, buscant les propietats que se situen en un carrer o barri determinat. Al arribar a una entrada rellevant, en un paper s'apunten gràficament les propietats que afronten amb ella, junt amb la valoració de l'edifici i la data de l'entrada, si es diu. Els nombres d'identificació que apareixen a la transcripció són de gran utilitat per a aquesta tasca, ja que permeten tornar al llibre sense problema.

Una vegada han sigut apuntades totes les propietats del barri o carrer, comença el treball d'unió d'aquestes, començant per aquelles fàcilment identificables —cantons, places, retaules o edificis rellevants—. A partir d'aquests "punts de referència", s'han anat enllaçant propietats confrontants ajustant-les a les parcel·les històriques. Com a plànol base, s'ha emprat el del Cadastre amb data 2001, quan encara no s'havien reparcel·lat els conjunts de la Vila i el Raval Vell, perdent-se les referències parcel·laries.

També s'ha seguit la informació que fins ara s'ha recopilat sobre l'estructura urbana de l'Alcoy del segle XVII, tot i que, com després vorem, s'ha hagut de descartar algunes assumpcions que no encaixaven amb les dades del Llibre de la Peita. En tot aquest procés, s'han hagut de fer necessàriament suposicions i concessions, i el resultat no es pot considerar perfecte, però amb les dades de què disposem, és la millor aproximació fins ara. De vegades trobem dues entrades contradictòries, ubicacions confuses o propietats que no enllacen amb cap punt conegut. També, al localitzar característiques urbanes de les quals no tenim cap registre cartogràfic —com el carreró del Giny, o la Placeta del Tirador— s'ha hagut de fer la millor aproximació possible al seu probable aspecte real.

El disseny final s'ha fet amb software de dibuix vectorial, aproximant les parcel·les de 2001 al que podrien haver sigut l'any 1669, aprofitant també informació de plànols històrics fins al segle XIX.

Imatge superior, **fig. 2:** Centre de la Vila. A l'esquerra, la plaça de les Corts, damunt, els "Porxets", i a la dreta, l'església parroquial.

Davall, **fig. 4:** Carrer Caragol i carreró del Giny.

Vegem un exemple d'entrada del llibre:

[126] Die 11 desembris 1669 Jacinta Pons, viuda de Diego Gisbert, comparent, etc. cabrevà lo següent etc.

1. Primo una casa y posada en lo Raval Vell de la present Vila de Alcoy, en lo carrer dit del Perú, que està a mà esquerra anant de la fonteta de dit carrer devés lo trench del carreró que devalla del carrer de S. Agustí, que afronta ab casa de Lorens Gisbert de Vicent per lo costat devés dita fonteta, y per lo altre ab casa de Antoni Gisbert de Vicent eo de Martí Gisbert. La qual agué de Beatriu Borrachina, muller de Miquel Gisbert, y aquella de Augustí Borrachina, eo de la viuda, [...] y aquell de Pere Borrachina, son pare [...]. Està peitada en cent sous. Paga huit diners.

Die 16 junii 1691, paga y posseeix Melchor Gisbert [...]

Com es pot observar, el tipus d'informació que obtenim llegint el llibre és variada. En primer lloc, tenim el nom del propietari que ha declarat els béns, i normalment, la data en què ho ha fet. Per a ubicar la casa, a més del barri i el carrer, es diu amb qui afronta pels dos costats. Açò és el que ha permès fer tot el treball que vo-

Per a cadascuna de les propietats, s'ha apuntat l'identificador del registre, segons apareix en la transcripció, així com la valoració que se'n fa en el llibre, i si és diferent de 1669, la data en què es va fer. Els noms propis s'han adaptat a la normativa valenciana actual, però no els cognoms.

DESCOBRIMENTS RELLEVANTS

Amb la creació d'aquest plànol, s'han fet descobriments sobre aspectes de l'Alcoi del segle XVII que fins ara o no s'havien tingut en compte, o no s'havien localitzat correctament. Farem ara un recorregut pel plànol, destacant aquells detalls més rellevants a l'evolució urbana de la ciutat.

La Vila

Al voltant de l'antiga església de Santa Maria –hui Jutjats– trobem informació interessant (fig. 2). Per exemple, en el cantó dels carrers Verge Maria i Santa Bàrbara, existia l'edifici conegut com a "Abadia Vella"¹. En el lloc on hui està la capella de la Mare de Déu dels Desemparats, ja existia una capella, dedicada a Nostra Senyora de l'Assumpció, i que afrontava amb el fossar, el que hui és la placeta de la Mare de Déu². En la part de la plaça que dona al riu Molinar, existien vivendes mesclades amb "solars assolats"³, que es convertien en horts si continuem carrer Sant Miquel cap a baix.

En el Llibre de la Peita es confirma l'existència i la ubicació dels "porxets" de la placeta de la Verge Maria, descrits per Vicedo com "un cobert amb arcades molt típiques" i amb cases de "almenys del segle XVI" (Vicedo Sanfelipe, 1925, pág. 39), situats en els baixos de la casa de Josep Pasqual⁴. En la part posterior de la dita casa, estava situat el portal de la Plaça o de Sintia, al capdamunt del carrer Buidaoli. Molt prop dels Porxets, tenia Josep Gisbert un hostel amb el seu hort, just enfront de la fonteta del carrer Verge Maria⁵.

En la hui placeta del Carbó, trobem la Casa de la Vila, amb la seua "Llotja i Sala Nova", que es correspon amb el cos de l'edifici amb les arcades. Entre el carrer Sant Miquel i el carrer dels Manyans, existia una llotja en la qual presumiblement es venia principalment peix, ja que el dit carreró es coneixia com a "carreró de la Pescateria"^{6 y 7}. Al cantó d'aquest carreró amb el carrer Major, estava l'hospital de la Vila, que va romandre allí fins a l'any 1778 (Dávila Linares, 1990, pág. 162).

Pujant pel carrer Major (fig. 3), anem localitzant les cases senyoriales de l'època, així com l'antiga seu del gremi de peraires, o Casa de la Bolla, al cantó del carrer Sant Blai⁸. Quan arri-

bem a l'actual placeta del Fossar, encara trobem blocs d'edificis, ja que la nova església de Santa Maria no s'havia edificat encara. Ací trobem la primera de les novetats importants referents a l'urbanisme històric. En tots els plànols elaborats fins ara, s'havia suposat que hi havia tres carrers desapareguts amb l'edificació de la nova parròquia: el "carreró del Forn", part baixa de la placeta del Fossar, un carrer sense nom a l'alçada de la façana de l'església, i el carrer de Na Bellvera, continuació del carrer Caragol. No obstant, en el Llibre de la Peita no es fa cap referència al segon carrer sense nom, i enllaçant les propietats es fa impossible l'existència d'aquest carrer. Sí que es menciona el de Na Bellvera, tot i que només amb edificis a un dels costats.

Entrant en el carrer Caragol (fig. 4), el més interessant és poder ubicar el desaparegut "carreró del Giny", que donava pas antigament a la torre homònima. Vicedo cita que en temps medievals, ací es va instal·lar una fàbrica d'artefactes de guerra, rebent el nom de "barri de l'enginy", i derivant a simplement "Giny" (Vicedo Sanfelipe, 1925, pág. 35). Dávila Linares diu que el nom ve d'una màquina defensiva situada en eixe lloc (Dávila Linares, 1990, pág. 40).

En el manuscrit *Miscelánea histórica alcoyana* (Sanchis Llorens, Memorias sobre antigüedades de Alcoy, 1986, pág. 54), del segle XVIII, es fa una explicació més detallada de l'origen d'aquest barri:

En el cóncavo que hacía [la muralla] desde la dicha Torre hasta la del Caracol (hoy de S. Bartolomé) había fábricas de lanzas, espadas, montantes, petos, espaldares y otros que le dieron el nombre de Barrio del Ingenio. Arruinadas sus casas en 1319 sirven de huerto a la casa de Gerónimo Gisbert (antes de Margarit).

En l'any 1669, només donava pas a alguna casa assolada i a l'hort d'Andreu Margarit, que tenia la vivenda al cantó amb el carrer Major, edifici que hui són dependències de l'Ajuntament⁹.

1. Es menciona en la propietat número [47], amb Joan Descals com a propietari. No obstant, segons la [764], el propietari seria Josep Claver.
2. Mencionats en la propietat número [461].
3. Propietat número [626].
4. Propietat número [766].
5. Propietat número [170].
6. Mencionats en la propietat [186].
7. En (Sanchis Llorens, 1986, pág. 54) es diu que aquest carreró arribava fins la muralla, per darrere de l'actual MAF.
8. Propietat número [840].
9. Propietats [452] i [453].

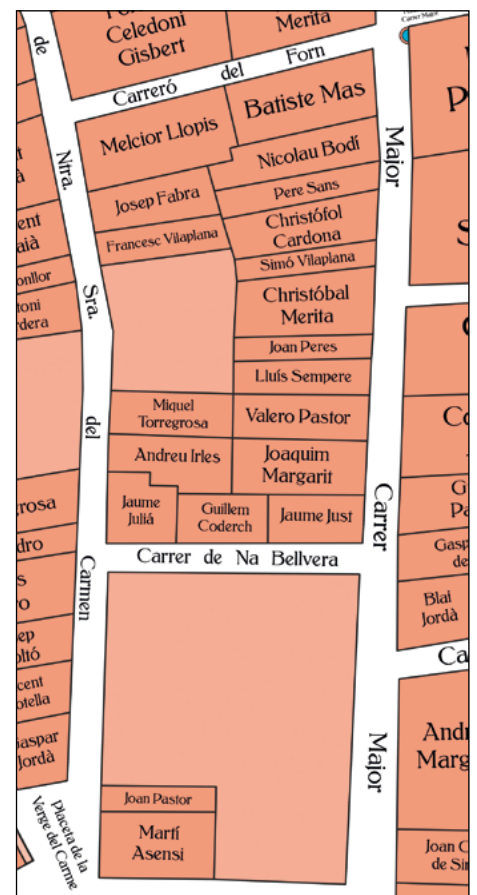
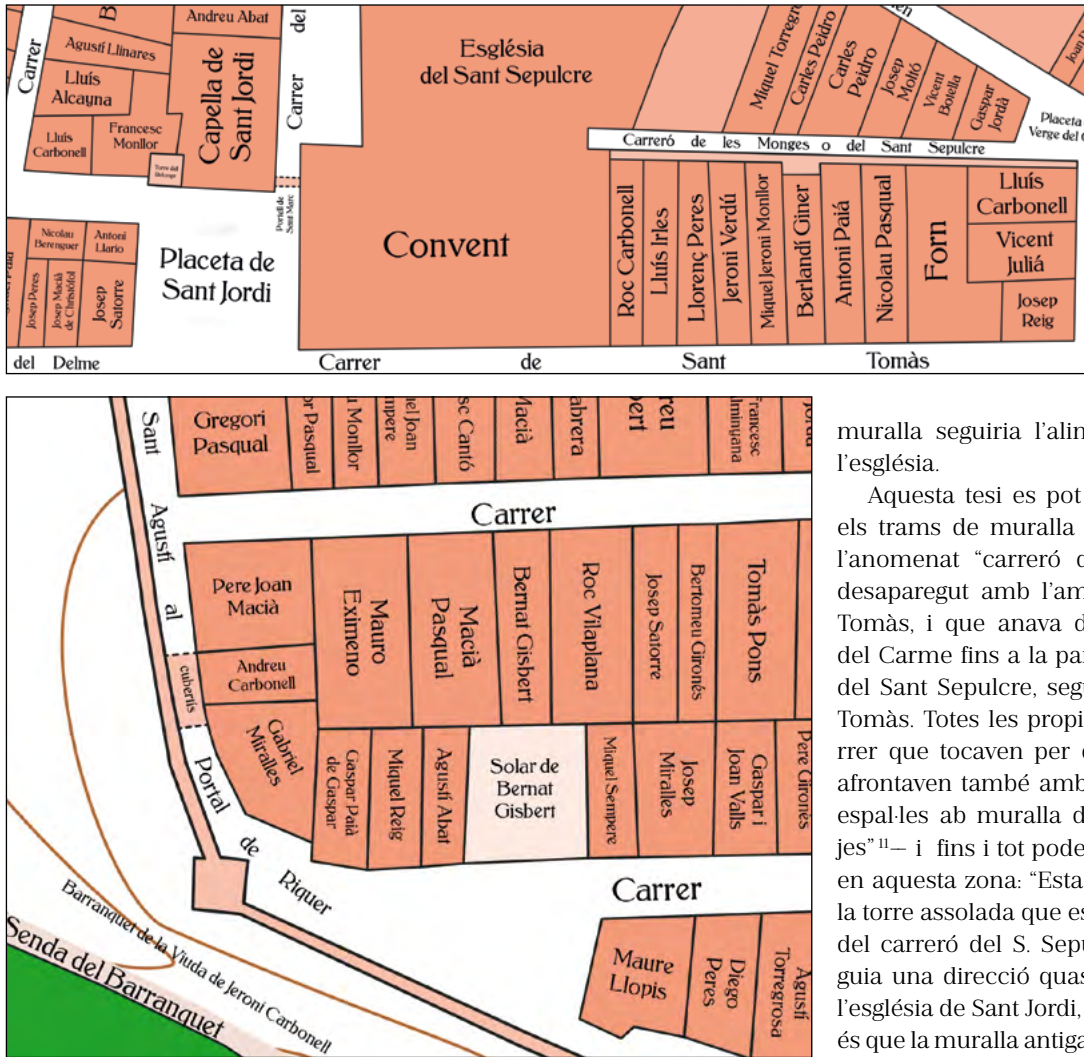

Fig. 3: Actual ubicació de l'església de Santa Maria. Dalt, part baixa de la placeta del Fossar (carreró del Forn).

que açò no és cert. En el registre de la vivenda de Francesc Monllor en la placeta de Sant Jordi es diu que afronta amb “la torre del rellonge y capella de S. Jordi per lo un costat”. Per tant, la “torre del rellonge” no estaria separada de l’església, sinó adjacent, i la muralla seguiria l’alineació de la façana de l’església.

Aquesta tesi es pot reforçar si considerem els trams de muralla que encara existien en l’anomenat “carreró de les Monges”, també desaparegut amb l’ampliació del carrer Sant Tomàs, i que anava des de l’inici del carrer del Carme fins a la part posterior del Convent del Sant Sepulcre, seguint la direcció de Sant Tomàs. Totes les propietats d’aquest últim carrer que tocaven per darrere amb el carreró, afrontaven també amb la muralla —“y per les espalles ab muralla del carreró de les monjes”¹⁰— i fins i tot podem localitzar una torreta en aquesta zona: “Esta casa tenia un stable en la torre assolada que està apegada a la muralla del carreró del S. Sepulchre”¹². El carreró seguia una direcció quasi coincident amb la de l’església de Sant Jordi, pel que el més probable és que la muralla antiga estiguera alineada amb la seua façana.

Imatge superior, **fig. 5:** Conjunt de la placeta de Sant Jordi, el carreró de les Monges i el carrer Sant Tomàs. L’església de Sant Jordi queda a l’esquerra.

Davall, **fig. 6:** Actual placeta de les Xiques. A l’esquerra, “cubertís” que més tard seria el Tou de l’Andana.

Raval Vell

Fem un salt fins a la placeta de Sant Jordi (fig. 5), l’espai que es va formar davant de l’església del sant i que va desaparèixer als anys 1920 amb l’ampliació del carrer Sant Tomàs. Està situada en el que va ser la divisió entre el nucli original, la Vila, i el primer eixample, el Raval Vell —originalment Raval o Poble Nova de Sant Jordi—. L’expansió urbana va fer que la muralla que els separava fóra absorbida, quedant també alguna de les torres com a vestigis sense funció defensiva. En la placeta de Sant Jordi, es va obrir un portell en la muralla per a facilitar el pas entre els barris, el “portell de Sant Marc”, al costat de la torre homònima. En aquesta torre, més tard es va instal·lar el rellotge de la vila. (Sanchis Llorens, *Apuntes inéditos sobre el Alcoy medieval*, 1975).

En les reconstruccions cartogràfiques fetes fins ara, s’havia suposat que la muralla passava per davant de l’església, dividint la placeta en dos. Analitzant el llibre, però, podem deduir

En la placeta dels Ferrers o de les Carnisseries, actualment l’inici del pont de Sant Jordi, estava un altre dels punts de connexió entre Vila i Raval Vell. Podem localitzar les carnisseries que donen nom a la plaça, en la part que dona al riu Riquer. També es menciona un nom interessant prop de la plaça, el “Bot o Porta del Delme”, que ens indica la presència de la Casa del Delme a pocs metres d’aquest espai.

Al capdamunt del carrer Sant Tomàs, existia un espai anomenat “placeta del Jugador de Pilota”, ja que era el lloc on es feia servir la muralla per a jugar a eixe joc. També es nomena la placeta de la Verge del Carme, al capdamunt del carrer homònim. No queda clar si eren dos espais diferenciats, tot i estar molt a prop l’un de l’altre. Podria ser que la “torre dels Argadins” fóra la que fera de divisió, però aquest és un dels llocs on hi ha ambigüitat.

Dins del Raval Vell, podem extraure detalls sobre el seu nomenclàtor. Per exemple, el carrer Ambaixador Irles no tenia un nom definit, sinó que es deia “carreró que devalla del Por-

10. Propietat número [667].
11. Propietat número [5].
12. Propietat número [828].

tal Nou a la Ribeta”. Un punt important devia ser l'encreuament d'aquest amb el carrer Sant Agustí, batejat com “els Quatre Cantons”¹³.

En el lloc conegut posteriorment com a “Tou de l'Andana” (fig. 6, en la pàgina anterior) —un túnel que connectava els carrers Verge d'Agost i Sant Agustí, hui desaparegut—, trobem referències a un “cubertís de damunt lo carreró” pertanyent a Gabriel Miralles¹⁴. Aquesta zona és una de les més confuses a l'hora de reconstruir el plànol, ja que trobem registres contradictoris, i sense una referència fiable, s'ha hagut d'encaixar el millor possible.

Al costat de la torre-portal de Riquer (fig. 7), apegats a la muralla en la part posterior, existia un barri de almenys onze cases de poc valor, amb un xicotet carreró enmig¹⁵. Tant aquest barri com l'altre costat del carrer van ser assolats en els anys en què el Llibre de la Peita va estar vigent. Només podem imaginar l'aspecte d'aquesta zona, ja que segurament es reconstruiria amb la forma que ens ha arribat fins al segle XX.

Pugem fins al carrer de l'Escola (fig. 8), on també l'hem pogut localitzar aproximadament, ja que es menciona en una entrada la casa del mestre de l'escola¹⁶, i és de suposar que aquesta se situe al seu costat. Comptava amb un pati posterior “o Atarassana”, el qual correspon amb l'espai del Teatre Principal. També existia en aquest carrer una “casa-torre”, propietat de Baltasar Jordà, però no es concreta el seu origen o funció.

Raval Nou

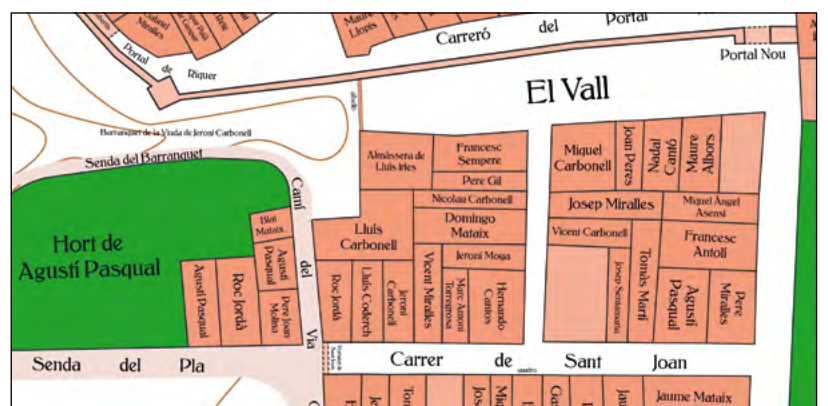
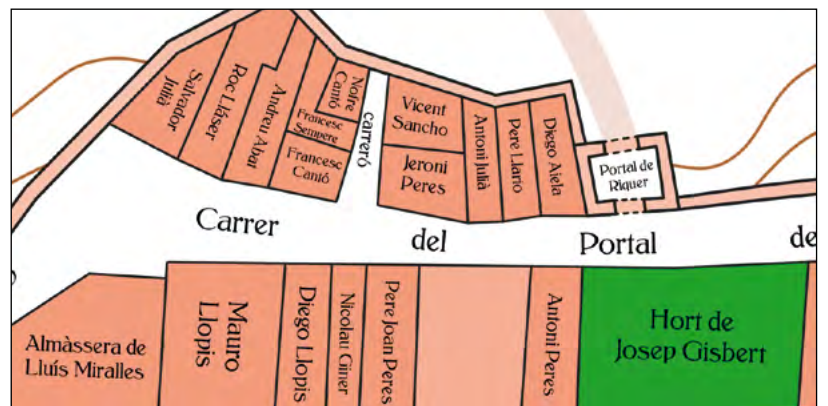
Ara eixim pel Portal Nou, hui placeta de les Gallines, i ens trobem amb el “raval de Sant Joan” (fig. 9). Ja hem entrat en l'anomenat Raval Nou, segon eixample de la ciutat començat el 1515 en terrenys que eren propietat del Convent de Sant Agustí (Dávila Linares, 1990, pág. 88). Tenim enfront el hui carrer de Mossén Torregrossa, antigament “el Vall”, en el qual per altres documents sabem que estava l'hort del Convent. No obstant, si llegim el Llibre de la Peita, ens adonarem que el que es deia “el Vall del Raval Nou” en aquella època era l'actual carrer Barbacana. Té sentit, si considerem que aquest carrer seguia un antic barranquet —o vall— que desembocava en el Barranc de na Lloba, i que es deia “de la viuda de Jeroni Carbonell”¹⁷. En 1669 el carrer terminava en una tàpia amb un albelló¹⁸, abans d'arribar a l'encreuament amb l'actual carrer Sant Josep. Si per eixe albelló desaiuguaven les aigües de la zona, és lògic situar el barranc en l'actual carrer Barbacana. Pujant del Vall al carrer Sant

Joan —pel que hui és el carrer Tio Caram— ens trobem de front amb el retaule del Sant.

Al final del carrer Sant Joan existia un portal, el qual eixia al camí “del Via Crucis o de Sant Francesc a les creus”, hui carrer Sant Josep. Fora d'aquest portal començava a créixer la població en terrenys que eren d'hortos particulars, com el d'Agustí Pasqual.

També estava tancat per un portal el carrer Sant Llorenç, que comprenia el tram entre el portal i el carrer Sant Francesc. Una de les pro-

- 13. Mencionats en la propietat [823].
- 14. Propietat número [567].
- 15. P. eix., propietat núm. [23].
- 16. Mencionada en la propietat número [705].
- 17. Mencionat en la propietat [746].
- 17. Mencionat en la propietat [319b].

Imatge superior, **fig. 7:** Barri junt a la torre-portal de Riquer. En el centre, **fig. 8:** Carrer de l'Escola. A l'esquerra, placeta de les Gallines, a la dreta, Sant Tomàs. Davall, **fig. 9:** Ravalet de Sant Joan. A la dreta, actual carrer Mossén Torregrossa.

- 19. Propietat número [139].
- 20. Propietat número [459].
- 21. Propietat número [636].
- 22. Propietat [819].
- 23. Propietat [637g].
- 24. Propietat número [157b].

pietats d'aquest carrer, la de Juan Diego Valor, comptava amb un gran hort que s'estenia fins al hui carrer de Santa Rita. El tros de via pública que arribava fins a la plaça de Sant Agustí --hui plaça d'Espanya-- no tenia nom. En la dita plaça, només apareixen les vivendes de la part baixa --carreró de Don Simó-- i que arribaven fins al portalet de la Bassa Jusana; i les cases de Gaspar Gisbert, Vicent Descals --Teatre Calderón-- i Antoni Monllor¹⁹. També estan enregistrades dues vivendes en el que seria Hostal del Racó i eixida per Gonçal Barrachina, que també estava tancada pel "portalet dels Molins"²⁰.

En el bloc de cases entre Sant Francesc, Sant Maure, Sant Nicolau i Sant Llorenç (fig. 10), encara romanien un vestigi d'allò que va ser la conducció d'aigües del Molinar a la vila --"antiga encadufada de la vila"--. Segons s'havia anat edificant el Raval Nou, aquesta conducció havia quedat tancada per cases, formant un carreró que es deia "carreró d'Orta", en referència segurament al cognom de qui seria el seu propietari --podria ser Joan Orta, amb residència al carrer Sant Llorenç--. Cap a mitjans del segle XVIII ja s'havia decidit tancar-lo, com ho prova que l'hereva de la casa de Francesc Moltó, Maria Àgueda Moltó, va alçar una altra vivenda²¹ en l'entrada del carreró pel carrer Sant Francesc.

Continuem pujant pel carrer Sant Francesc, i deixem a l'esquerra el forn del Raval Nou, situat al cantó del carrer Sant Maure, i on s'instal·laria en el segle XX el forn de pa "Blayet". Més amunt, arribem a la placeta del Tirador (fig. 11). Aquest espai, també desaparegut, estaria ubicat en l'encreuament amb l'actual carrer Santa Rita, i no s'havia representat en cap reconstrucció car-

togràfica fins ara. Seguint la direcció del carrer Santa Rita, l'anomenat "carreró del Tirador" donava pas a la Casa de la Bolla, hui Textil Alcoyana. Aquest edifici servia d'entrada a l'estenedor de draps de la Reial Fàbrica, que arribava fins al carrer Sant Mateu, i que va ser creat l'any 1561 (Dávila Linares, 1990, pág. 98). Es pot destacar que els carrers Sant Maure, Santa Rita i el Tap només anaven des de Sant Nicolau fins a Sant Francesc. Els dos primers s'estendrien fins al carrer Sant Josep a partir de 1751 (Dávila Linares, 1990, pág. 141) --en el llibre ja n'hi ha alguns registres de 1753 en estos nous terrenys--, i el darrer, ja començat el segle XX.

Carrer Sant Francesc amunt, abans d'arribar al portalet que el tancava, encara trobem carrers i basses al costat dret, que són indicadors del fet que el Raval Nou encara no s'havia poblat del tot. De fet, en el carrer "del Tirador o del Botjar"²² --el Botjar era un dels terrenys cedits pel Convent de Sant Agustí per a edificar el Raval Nou, és l'actual carrer Santa Rita-- trobem a ambdós costats solars per edificar: a l'esquerra, l'hort de Vicent Aleix, i a la dreta els solars de Lluís Pastor, que s'estenien fins al carrer el Tap "o del Teuler"²³.

Quant al carrer Sant Nicolau -- Sant Nicolau i Sant Antoni, segons el llibre pareix que s'ha edificat completament la part dreta, quedant encara buits grans a l'altre costat, però com que no tenim més referències, no es pot afirmar amb seguretat. El que sí que apareix és la part alta del carrer, en el que hui seria l'encreuament amb el carrer la Cordeta, on se situava el "portalet de Sant Nicolau". A la part dreta del carrer, una gran vivenda propietat de Jeroni Gisbert de Estacio²⁴, amb un hort a la part posterior que ha perdurat fins hui en dia en forma de pati interior.

Aquesta casa i hort procedien de l'herència de Don Lluís de Alçamora, i era la propietat urbana amb més valor de tota la vila. Les cases de la part esquerra tenien també horts a la part posterior, que arribaven fins a l'anomenat "camí dels Molins de les Sinch Moles", el que hui en dia és el carrer Casablanca.

Si eixim de la vila pel camí de la Canal --Sant Nicolau--, ens trobem amb la recentment construïda Ermita de Sant Maure, que en el moment tenia només uns 36 anys --va ser finalitzada l'any 1633, com es cita en (Dávila Linares, 1990, pág. 110)--, rodejada d'eres i olivars. Aquesta zona es coneixia com a les "eres noves" (fig. 12), i no va tardar molt a urbanitzar-se, ja que en l'any 1696 ja apareix enregistrada una propietat²⁵ al cantó de l'actual plaça Ramon i Cajal.

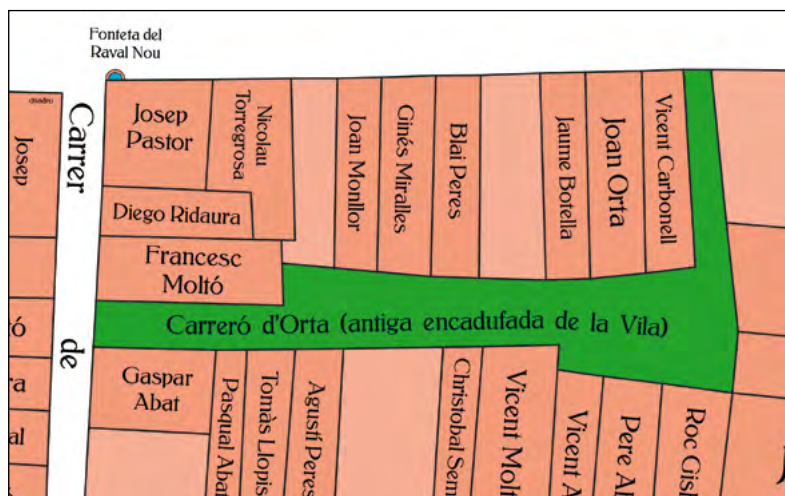

Fig. 10: Carreró d'Orta, carrer Sant Francesc a l'esquerra i Sant Llorenç dalt.

Els forns i les fonts de la vila

Per últim, caldria destacar els altres elements urbans que s'han pogut localitzar en el Llibre de la Peita. En el cas dels forns públics, s'han trobat un total de cinc forns repartits per la població. En el barri de la Vila, el nucli original, existien tres d'ells. El forn de la Plaça, situat en el carrer que baixa de la Plaça de les Corts al carrer Verge Maria²⁶; el forn de Riquer, a la part baixa del carrer del Carme, al cantó amb l'actual Sant Miquel²⁷; i el forn de Celedoni Gisbert, situat en el carreró del Forn, al cantó amb el carrer del Carme²⁸. Segurament el forn de Celedoni siga el que va ser destruït als terratrèmols de 1620 (Dávila Linares, 1990, pág. 105).

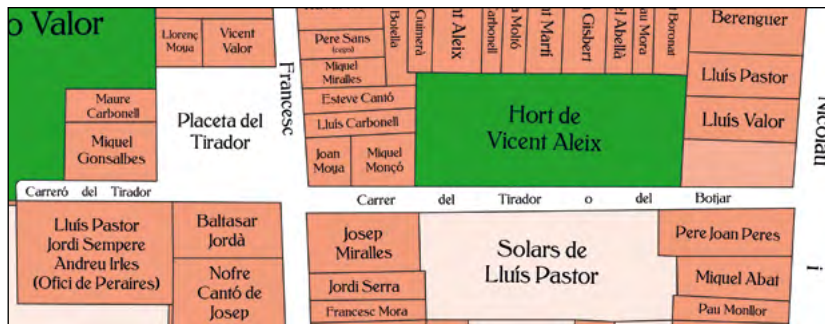
Els altres dos forns corresponen amb el del Raval Vell, situat en el carrer sant Tomàs, prop de la placeta del Jugador de Pilota²⁹, i el del Raval Nou, que ja hem mencionat abans.

Quant a les fonts públiques, es menciona la de la Verge Maria, prop del forn de la Plaça; la del carrer Major, en la part baixa de la placeta del Fossar, al cantó del carreró i prop del forn de Celedoni; la fonteta del Raval Vell, en el carrer del Perú – Sant Jaume – al cantó amb Ambaixador Irles; i la fonteta del Raval Nou, a l'encreuament dels carrers Sant Llorenç i Sant Francesc.

També sabem gràcies al Llibre de la Peita de l'existència i ubicació de retaules devocionals als sants dels carrers, com per exemple, als carrers Caragol o Sant Bartomeu, Sant Tomàs, Sant Marc, Sant Agustí o Sant Joan, així com de l'existència de portals en cada eixida de la vila, o d'abellons en punts com la placeta dels Ferrers, el Vall o el carrer Verge Maria.

CONCLUSIONS

La informació que ens proporciona el Llibre de la Peita, tot i que incompleta, serveix per a aclarir molts aspectes sobre l'evolució urbana de la ciutat d'Alcoi. Aquest llibre és un document únic a l'Arxiu Municipal, ja que el seu suc-

Imatge superior, **fig. 11**: Placeta del Tirador i actual carrer Santa Rita. A la dreta, el carrer Sant Nicolau.

Davall, **fig. 12**: Eixida sud de la Vila (Eres Noves). Baix, l'ermita de Sant Maure. Esquerra, el Tirador de draps. Centre, propietat de Jeroni Gisbert.

cessor, de 1784, no té la quantitat ni qualitat de detalls que té aquest.

El plànol obtingut es pot millorar investigant en documents de l'època, com herències, per a omplir els buits i les incògnites que deixa el Llibre de la Peita. No obstant, la reconstrucció obtinguda és bastant consistent i pot servir com a base per a altres estudis històrics sobre l'Alcoi dels segles XVII-XVIII. A més, en un futur es podria tractar d'ampliar el treball tenint en compte les propietats rurals, que són quasi tan nombroses com les urbanes.

En aquest article s'han destacat els aspectes més rellevants del plànol, però n'hi ha molts detalls a descobrir i investigar revisant el plànol complet, on s'han localitzat les més de 320 propietats urbanes de l'Alcoi de 1669. ■

25. Propietat número [243].

26. Situat entre les propietats [49] i [767]. Donava nom al tros entre la Plaça de les Corts i el carrer Verge Maria.

27. Mencionat en la propietat [260]. Donava nom al tram de carrer entre la Plaça de les Corts i la placeta dels Ferrers.

28. Propietat número [113].

29. Mencionat en les propietats [787] i [339].

BIBLIOGRAFIA:

DÁVILA LINARES, J. (1990). *Evolución Urbana de Alcoi (siglos XIII-XVIII)*. Alcoi: Excmo. Ayto. de Alcoi.

SANCHIS LLORENS, R. (1975). «Apuntes inéditos sobre el Alcoi medieval», en *l Ciclo de Historia Alcoyana*. (VV.AA.). Alicante: Banco de Alicante. 87-109.

SANCHIS LLORENS, R. (1986). *Memorias sobre antigüedades de Alcoi*. Alcoi: Caja de Ahorros de Alicante y Murcia.

SANTONJA CARDONA, J. L. (2015). *Llibre de la Peita de la vila d'Alcoi*. Alcoi: Arxiu Municipal d'Alcoi.

VICEDO SANFELIPE, R. (1925). *Guía de Alcoi*. Alcoi: Imprenta el Serpis.